

به نام خدا

راهنمای جامع:

دستور و زبان فارسی ۳

همراه با پاسخ به تمام فعالیت‌های متن درس‌ها و خودآزمایی‌ها

قابل استفاده برای:

دانش آموزان شرکت کننده در امتحان نهایی سال سوم دبیرستان؛
داوطلبان شرکت کننده در آزمون سراسری دانشگاه‌ها و کارشناسی ارشد؛
مدرّسان محترم زبان فارسی در مقطع متوسطه‌ی عمومی.

نشر دستور

محمود جلیلی

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۰۶-۳۱-۶

مرکز پخش: پورتال کتاب ایران به نشانی:

www.pbook.ir

فهرست مندرجات

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۷	مقدمه
درس اول	
۹	قواعد ترکیب
۱۸	خودآزمایی
درس دوم	
۲۰	جمله
۳۳	خودآزمایی
درس سوم	
۳۶	ویرایش
۷۰	خودآزمایی
درس چهارم	
۷۲	املاي همزه در زبان فارسی
۷۵	خودآزمایی
درس پنجم	
۷۶	مطابقت نهاد با فعل
۸۳	خودآزمایی
درس ششم	
۸۵	نگارش تشریحی
۹۱	خودآزمایی
درس هفتم	
۹۳	گروه فعلی
۱۲۸	خودآزمایی
درس هشتم	
۱۳۰	زندگی نامه نویسی
۱۳۵	خودآزمایی

درس نهم

۱۳۷	جمله‌ی ساده و اجزای آن
۱۵۱	خودآزمایی

درس دهم

۱۵۳	نامطابق‌های املائی
۱۵۶	خودآزمایی

درس یازدهم

۱۵۸	بازگردانی - بارنویسی
-----	----------------------

درس دوازدهم

۱۶۹	نظام معنایی زبان
۱۷۵	خودآزمایی

درس سیزدهم

۱۷۷	گروه اسمی (۱)
۱۸۴	خودآزمایی

درس چهاردهم

۱۸۵	آشنایی با نوشته‌های ادبی
۱۸۹	خودآزمایی

درس پانزدهم

۱۹۲	گروه اسمی (۲)
۱۹۲	وابسته‌های وابسته
۱۹۸	خودآزمایی

درس شانزدهم

۲۰۱	طنز پردازی
۲۰۷	خودآزمایی

درس هفدهم

۲۱۰	ساختمان واژه (۱)
۲۱۶	فرآیندهای واجی
۲۱۶	خودآزمایی

درس هجدهم

۲۱۹		کلمات دخیل در املای فارسی (۱)
۲۲۳		خودآزمایی

درس نوزدهم

۲۲۵		مرجع‌شناسی
۲۳۱		خودآزمایی

درس بیستم

۲۳۲		ساختمان واژه (۲)
۲۴۱		کاهش واجی
۲۴۲		خودآزمایی

درس بیست و یکم

۲۴۵		نقش‌های زبان
۲۴۷		افزایش آوایی
۲۴۸		خودآزمایی

درس بیست و دوم

۲۵۰		اسناد و نوشته‌های حقوقی
۲۵۲		ابدال
۲۵۴		خودآزمایی

درس بیست و سوم

۲۵۵		کلمات دخیل در املای فارسی (۲)
-----	-------	-------------------------------

درس بیست و چهارم

۲۵۸		ساختمان واژه (۳)
۲۶۴		خودآزمایی

درس بیست و پنجم

۲۶۷		واحد‌های زیررنجیری
۲۷۲		خودآزمایی
۲۷۴		منابع و مأخذ

به نام خدا

مقدمه

خداوند را سپاسگزارم که توفیق داد تا قدمی دیگر در راه خدمت به نونهالان و دانش‌پژوهان عزیز میهن اسلامی خویش بردارم و هشتمین اثر خویش را به شکل کتابی به دانش‌آموزان و دانشجویان و داوطلبان شرکت‌کننده در آزمون سراسری و همکاران گرانقدر تقدیم کنم.

این کتاب شامل تمام مطالب کتاب زبان فارسی (۳) متوسطه عمومی چاپ ۱۳۹۰ (کد ۲۴۹/۳) با ویژگی‌های زیر است:

شماره‌ی درس‌ها به ترتیب کتاب مذکور ردیف شده تا مقایسه‌ی آن با کتاب درسی برای خواننده آسان باشد ولی هر جا لازم بود، قبل از آغاز درس یا در لابه‌لای آن، مطالبی افزوده شده تا زمینه‌ی ذهنی لازم برای خواننده فراهم یا مطالب، بیشتر توضیح داده شود.

به تمام «فعالیت‌های بین درس‌ها در متن کتاب به طور کامل پاسخ داده شده و پاسخ تمام خودآزمایی‌های پایان هر درس نیز بعد از هر سوال آمده است به گونه‌ای که برای یافتن جواب هر فعالیت یا خودآزمایی، خواننده نیاز به ورق زدن و مراجعه به سایر صفحات کتاب ندارد. باتوجه به نکات فوق‌الذکر قدری بر حجم درس‌ها و کتاب افزوده شده؛ در نتیجه کتاب درسی چاپ ۱۳۹۰ که در ۱۷۸ صفحه است در این جا به بیش از ۲۷۰ صفحه افزایش یافته است.

اولین چاپ کتاب زبان فارسی (۳) در سال ۱۳۷۷ در قالب ۲۸ درس و مجموعاً ۲۲۷ صفحه بود که من از همان تاریخ هر سال در چند دبیرستان و در هر دبیرستان در چند کلاس تدریس نموده‌ام اما به مرور، برخی درس‌ها حذف یا ادغام شده و در آخرین چاپ، حجم کتاب به ۲۴ درس و ۱۷۸ صفحه تقلیل یافته؛ یعنی، در مجموع طی سیزده سال ۴۹ صفحه از حجم کتاب کاسته شده است. در کتاب حاضر یکی از چهار درس حذف شده، مذکور برای اطلاع خوانندگان در پایان کتاب به نام درس ۲۵ «واحدهای زیر زنجیری» برای مطالعات آزاد آمده است. مطالب این درس نه تنها برای فهم برخی نکات زبان فارسی بلکه برای یادگیری درس ادبیات فارسی نیز بسیار مفید است ولی اکنون به طور مستقیم در امتحانات سال سوم و آزمون سراسری سؤالی از آن طرح نمی‌شود و به قول ما معلمان و دانش‌آموزان از درس‌های حذفی است.

تمام نکاتی که در زبان فارسی ۱ و ۲ سال اول و دوم آمده و به طور مستقیم یا غیر مستقیم با

مطالب سال سوم یا سؤالات آزمون سراسری دانشگاه‌ها ارتباط دارد، مخصوصاً مسائل نگارشی و ویرایشی، در کتاب حاضر گنجانده شده است.

برخی خودآزمایی‌های سودمند چاپ‌های سابق که به فهم بهتر مطلب کمک می‌کرده یا در آزمون سراسری سؤال می‌شود، بعد از خودآزمایی‌های کتاب چاپ ۱۳۹۰ آمده است. در برخی درس‌ها نکاتی برای مطالعه‌ی آزاد گنجانده شده ولی این نکته‌ها فعلاً در کتاب درسی وجود ندارد و در امتحان‌های سال سوم نیز کاربرد ندارد اما برای مدرّسین محترم و داوطلبان شرکت‌کننده در آزمون کارشناسی ارشد ادبیات بسیار مفید است.

در مقوله‌ی رسم الخط و صرف و نحو زبان فارسی بین صاحب‌نظران اختلاف سلیقه‌ی زیادی وجود دارد که امری بسیار طبیعی است و به زبان ساده‌تر، گاه یک سؤال بیش از یک جواب درست دارد یا در بیان می‌توان به آن پاسخ درست داد. در این کتاب سعی نگارنده بر آن بوده است که با رعایت امانت کامل، سلیقه‌ی مؤلفان کتاب درسی مدّ نظر باشد و از هرگونه اظهارنظر و مطلبی که با نظر مؤلفان کتاب درسی در تضاد بوده، پرهیز شده و هر جا ضرورت ایجاب می‌کرده که برخلاف نظر آنان مطلبی مطرح شود، در پاورقی گنجانده و توضیح داده شده است زیرا گاه طرح نکته‌ای درست ولی برخلاف نظر مؤلف باعث می‌شود که دانش‌آموز در امتحان نهایی نمره‌ای از دست بدهد چون گاه برخی مصحّحین مبتدی اوراق امتحانی بر مبنای پاسخ‌های قالبی که بر پایه‌ی مطالب کتاب، در اختیارشان قرار می‌گیرد، برگ امتحان را تصحیح می‌کنند و از اجتهاد علمی هراس دارند.

در پایان بر خود لازم می‌دانم که از راهنمایی‌ها و مساعدت معنوی و علمی جناب آقای دکتر محمّد شهری مدیر محترم «نشر دستور» که خود استاد مسلم این درس هستند و عمری را در راه تعلیم و تربیت و تدریس ادبیات فارسی سپری کرده‌اند و مؤلف آثار ارزشمندی در این زمینه هستند، سپاسگزاری کنم. امید است این خدمت ناچیز نگارنده مورد قبول دانش‌پژوهان محترم قرار گیرد و قدمی هرچند کوتاه در راه خدمت به دستگاه آموزش و پرورش و فرزندان این مرز و بوم به حساب آید. تذکّر کاستی‌های ناگزیر احتمالی و ارشاد خوانندگان و صاحب‌نظران گرانقدر وسیله‌ای در راه رسیدن به کمال نسبی برای این کتاب و امتنان نگارنده خواهد بود.

محمود جلیلی، مشهد مقدّس، تابستان ۱۳۹۱